

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

FAS ÜLKE RAPORU

Dış Ticaret Müdürlüğü
Mart 2018

İÇİNDEKİLER

1.1. GENEL BİLGİLER	3
1.1.1. Coğrafya Konum	3
1.1.2. Siyasi ve İdari Yapı	3
1.1.3. Nüfus Yapısı.....	3
1.2. GENEL EKONOMİK DURUM	3
1.2.1. Ekonomik Yapı	3
1.2.2. Ekonomi Politikaları.....	4
1.2.3. Ekonomik Performans	4
SEKTÖRLER	4
2.1. SEKTÖRLER	4
2.1.1. Tarım ve Hayvancılık.....	4
2.1.2. Sanayi.....	5
2.1.3. Madencilik.....	6
2.1.4. Turizm	6
2.1.5. Enerji.....	6
2.1.6. Ulaştırma ve Telekomünikasyon.....	7
DIŞ TİCARET	7
3.1. DIŞ TİCARET	7
3.1.1. Genel Durum	7
3.1.2. Başlıca Ürünler İtibariyle Fas'ın İhracatı (Bin Dolar).....	8
3.1.3. Başlıca Ürünler İtibariyle Fas'ın İthalatı (Bin Dolar).....	8
3.1.4. Başlıca Ülkeler İtibariyle Fas'ın İhracatı (Bin Dolar)	9
3.1.5. Başlıca Ülkeler İtibariyle Fas'ın İthalatı (Bin Dolar)	9
TÜRKİYE İLE TİCARET	10
4.1. TÜRKİYE İLE TİCARET	10
4.1.1. Türkiye – Fas Dış Ticaret Verileri (Bin Dolar)	10
4.1.2. Türkiye'nin Fas'a İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar).....	11
4.1.3. Türkiye'nin Fas'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)	11
KONYA İLE TİCARET	12
5.1. KONYA İLE TİCARETİ	12
5.1.1. Konya-Fas 2016 Yılı İhracat Kalemleri	12
5.1.2. Konya-Fas 2016 Yılı İthalat Kalemleri	13
5.1.3. Türkiye-Fas-Konya Yıllara Göre İthalat / İhracat Rakamları (Dolar)	13
Türkiye- Fas Rakamları (Dolar)	13
Konya-Fas Rakamları (Dolar)	14
5.1.4. Odamız Verilerine Göre Fas'a İhracat Yapan Başlıca Firmalar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

1.1. GENEL BİLGİLER

1.1.1. Coğrafya Konum

Fas, Cezayir ve Batı Sahra arasında yer almaktadır. Kuzey Afrika'da yer alan ülkenin Atlantik Okyanusuna ve Akdeniz'e kıyısı bulunmaktadır.

1.1.2. Siyasi ve İdari Yapı

Fas 1956 yılına kadar Fransa hakimiyeti altında kalmış, aynı yıl bağımsızlığını ilan etmiştir. Fas Krallığı 1996 yılında kabul edilen 4. Anayasasına göre, kendisini; devlet dini İslam, Resmi dili Arapça olan bir demokratik monarşi olarak tanımlamaktadır.

Kral kanun koyucu aynı zamanda da dini ve ahlaki bir lider konumundadır. Kral, Başbakanı hükümet üyeleri, ordu komutanlarını ve üst düzey yetkilileri kendisi atamaktadır. Parlamantonun yetkileri sınırlıdır. Ülkede muhalif partiler hükümeti eleştirme hakkına sahiptir ancak, monarşinin, İslam'ın ve Batı Sahra sorununun eleştirilmesi yasaktır.

Fas'ta istikrarlı bir politik sisteme ek olarak güvenli bir yaşam ortamı vardır. Yabancılar kabul görmekte, iş adamları rahat hareket edebilmektedir.

1.1.3. Nüfus Yapısı

Çorak ya da çöl bölgelerinin hemen hemen ıssız olmasına karşın Akdeniz kesimi ovaları ve Atlas Okyanusu'na yakın kuzey kesimlerdeki ovalar oldukça yoğun nüfus barındırmaktadır. Nüfusun büyük bölümü Berberi ve Araplardan oluşmaktadır.

Ülke genç bir nüfusa sahiptir. 15 yaşın altındaki nüfus toplam nüfusun %31'ine karşılık gelmektedir. Ülkede yaşayan yabancılar genellikle Fransız, İtalyan ve İspanyollardan oluşmaktadır. 1,7 milyon Faslı yurtdışında yaşamaktadır. Bunların çoğunluğu Avrupa ülkelerinde yaklaşık yarısı Fransa'da ikamet etmektedir.

1.2. GENEL EKONOMİK DURUM

1.2.1. Ekonomik Yapı

Dünyanın en büyük fosfat yataklarına sahip olan Fas, ekonomisini tarım, imalat, balıkçılık ve turizm sektörü gelirleri ve dış ülkelerde çalışan Faslıların ülkeye getirdikleri dövizlerle ayakta tutmaktadır.

1980'li yıllardan itibaren Fas, IMF ve Dünya Bankası ile işbirliği içinde başarılı bir ekonomik reform sürecine girmiş, bu çerçevede, dış ticaret rejiminin liberalleştirilmesi, yeni yatırım kanunu, özelleştirme programı ve bankacılık sisteminin iyileştirilmesine gidilmiştir.

Fas ekonomisinin son 10 yılda tarım ve fosfat sektörlerine olan bağımlılığı azalarak imalat ve hizmet sektörlerinin GSYİH'daki payları artmıştır. GSYİH, tarım sektörünün performansına göre yıllar itibariyle değişkenlik göstermektedir.

Hükümetin önceliği işsizlik oranını düşürmek ve ekonomik durgunluğa bağlı olarak artan fakirliği azaltmaktır. Ülkede ekonomik aktivite Kasablanka ve Rabat etrafında yoğunlaşmıştır.

Hükümet, az nüfuslu bölgelerdeki iş imkanlarını geliştirmek amacıyla yatırım teşvikleri uygulamaktadır. Çeşitli önlemlere karşın köyden kente göç önlenememektedir. 2018 yılında GSYİH'nin ortalama % 3,3 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

1.2.2. Ekonomi Politikaları

Fas, Dünya Bankası tarafından önerilen bir ekonomik programı yürütmektedir. Ülkedeki sosyal ve ekonomik eşitsizliğin büyümedeki en önemli engel olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçmesine kuşku ile bakan bir kesim de bulunmaktadır. Fas firmalarının özellikle Avrupa'dan gelecek rekabet karşısında zayıf kalmalarından korkulmaktadır. Hükümet iş çevrelerinin modernizasyonu konusunda bir kampanya başlatmıştır.

Turizm gelirleri ülkenin en önemli döviz girdi kaynağı konumundadır. Diğer önemli döviz kaynakları yurt dışında çalışan Fas'lı işçilerin gönderdikleri dövizler ve fosfat ihracatından elde edilen gelirlerdir.

1.2.3. Ekonomik Performans

Fas orta gelir düzeyinde bir ülke olarak kabul edilmektedir.

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın yaklaşık üçte ikisi hizmetler sektörüne dayanmaktadır. İmalat sektörü GSYİH'nin yaklaşık % 13'ünü, tarım sektörü GSYİH'nin yaklaşık % 12'sini ve madencilik sektörü de GSYİH'nin yaklaşık % 4'ünü oluşturmaktadır.

Dış borç yükünün fazla olmaması nedeniyle yaşanan küresel ekonomik krizden göreceli olarak daha az etkilenmiştir. Orta vadede ekonominin güç kazanması beklenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SEKTÖRLER

2.1. SEKTÖRLER

2.1.1. Tarım ve Hayvancılık

Ülkenin kıyı kesimleri tarıma uygun bir iklim ve toprak yapısına sahiptir. Balıkçılık önemli bir gelir kalemidir. Tarımsal üretimin verimliliği hava koşulları ile yakından ilgilidir.

Tarım sektörü iş gücünün % 40'ını (kadın iş gücünün %60'ı) istihdam etmekte olup, son yıllarda GSMH'nin %11-18'ni oluşturmaktadır.

Fas'da 8,7 milyon hektar ekili alan bulunmaktadır. Ülkede ihracata yönelik üretim yapan modern ve büyük ölçekli çiftlikler bulunmaktadır. Söz konusu modern çiftlikler, şarap ve narenciye üretiminin %15'ini karşılamaktadır. Başta gelen tarım ürünleri, tahıl, baklagiller, zeytin ve narenciye olarak sıralanabilir.

Sektör, yağışlara bağımlı olduğundan tarım sektörünün verimi, yıldan yıla değişkenlik göstermektedir. Özellikle düşük mekanizasyon oranı, düşük gübre kullanımı ve sık sık kuraklık yaşanması tarım sektörünü olumsuz etkileyen en önemli faktörlerdir.

Fas, süt ürünleri konusunda kendi kendine yeterli olup tahıl, şeker, yağ ve çay ise ithal edilmektedir. Diğer taraftan, meyve suyu, şarap, kurutulmuş ürünler, zeytin ve kapari ihracata yönelik olarak üretimleri desteklenen ürünlerdir. En önemli tarımsal ihraç ürünleri; narenciye, domates, taze patates, şaraplık üzüm olan Fas'da zeytin ve zeytin yağı üretimi hem yurtiçi tüketim, hem de ihracata yönelmektedir. Fas tarım ürünleri, AB piyasasında daha kaliteli ürünler sunan Yunanistan, İspanya ve Türkiye kaynaklı tarım ürünleri ile rekabet içindedir.

Ülkedeki ormancılık sektörü, 5 milyon hektar ormanlık bölge bulunmasına rağmen yeterince gelişmemiştir. Hali hazırda 27 balıkçılık limanı bulunan ülkede yeni balıkçılık limanlarının yapımı gündemde olup, sektör gelecek vaad eden bir sektör olarak görülmektedir.

2.1.2. Sanayi

Fas, imalat sanayi sektöründe önemli bir merkezdir. Düşük verimlilik oranları ile yüksek işçi ve enerji ücretleri imalat sektörünü olumsuz etkileyen faktörler olmaya devam etmektedir.

Gıda işleme sektöründe konserve meyve, balık, un ve bitkisel yağlar başta gelmektedir. Hem ihracat (konserve meyve, sebze ve balık) hem de iç tüketim (un, şeker, bitkisel yağ) için üretim yapılmaktadır. Gıda işleme sektöründe yabancı sermaye ilgisi düşük düzeydedir.

Tekstil sektörü ekonomik büyüme içinde önemli bir paya sahiptir. Ülkenin en önemli ihracat sektörü olan tekstil; Hindistan ve Çin gibi Uzak Doğu ülkelerinden yoğun bir rekabet ile karşı karşıya kalmıştır. İplik ve kumaş gibi hammaddeler ve ara ürünler ithal edilmekte, bitmiş ürün olan hazır giyim ürünleri ise ihraç edilmektedir.

Ülkedeki ilaç sektörü hızlı bir büyüme göstermekte ve iç ihtiyacın %80'ini karşılamaktadır. İlaç sektöründen elde edilen ciro 376 milyon \$'a ulaşmıştır. Sektördeki üretim ağırlıklı olarak lisans altında yapılmakta olup, AB ülkelerinden yapılan hammadde ithalatına bağlıdır. Üretimin büyük bölümü iç pazarda tüketilmekte olup, küçük bir bölümü Libya, Fransa, Cezayir ve Tunus'a ihraç edilmektedir.

Kimya sanayi ağırlıklı olarak, fosfatın işlenmesine dayalıdır. Fas, dünyadaki en büyük fosforik asit üreticisi ve ihracatçısıdır. Son dönemde, fosfat kimyasalları sanayiinde üretim ve işleme hacminin artırılması amacıyla Fransa, Belçika, Hindistan ve Pakistan'lı ortaklar ile "ortak teşebbüs" oluşumuna gidilmektedir.

Elektrik-Elektronik Sanayi, elektrik ve telefon kabloları ile elektronik parçalar alanında kurulan yeni ve modern firmalarla, elektrik ve elektronik sanayi çok önemli bir gelişme kaydetmiştir. Elektrik motorları, transformatörler, pil ve akülerin yanı sıra, buzdolabı, çamaşır makinesi, aydınlatma cihazları da sektörün üretim yelpazesinde yer almaya başlamıştır.

2.1.3. Madencilik

Madencilik sektörünün en önemli ayağı fosfat üretimidir. Fas, ABD ve Rusya Federasyonu'ndan sonra dünyadaki üçüncü büyük fosfat üreticisidir. Ülkedeki toplam fosfat rezervinin 58 milyar ton olduğu tahmin edilmektedir. Son yıllarda ortalama fosfat üretimi 21-23 milyon ton, ihracat 10-12 milyon ton civarında gerçekleşmektedir.

Fas, ham fosfat, fosforik asit ve gübre ihracatında dünyada ilk sırada yer almaktadır. Madencilik sektörünün %95'i fosfat üretimi olsa da ülkede fosfat dışında, gümüş, bakır, çinko ve kobalt üretimi de yapılmaktadır. Hükümet fosfat üretimini elinde tutmuş; ancak gümüş ve bakır madenlerini özelleştirmiştir.

2.1.4. Turizm

Turizm ülkenin önemli gelir ve istihdam kaynaklarından biridir. Fransa, Almanya, İspanya, İngiltere, İtalya ve ABD en önemli müşterilerdir. Bu sektörde gelir genel olarak artan bir eğilim içerisinde olup; yabancı yatırımların çekilmesi konusunda hükümet ciddi çalışmalar yürütmektedir. Turizm sektöründe hali hazırda Fransız, İngiliz, Suudi, Alman ortak yatırımları bulunmaktadır. Ancak sektör politik krizlerden etkilenmeye açıktır.

Son dönemde ülkeyi ziyaret eden batılı turist sayısında düşüş görülmesine karşılık ülkeye Arap ülkelerinden gelen turist sayısında artış görülmektedir.

Hükümet, turizm sektörünün geliştirilmesi için 10 yıllık bir plan açıklamıştır. Bu plan ile, 2020 yılına kadar ülkeyi ziyaret eden turist sayısının 18,6 milyona çıkartılması hedeflenmektedir. Diğer hedefler; 200.000 yeni yatak kapasitesi yaratılması, turizm gelirlerinin 16,6 milyar \$'a çıkartılması ve sektörde 470.000 yeni istihdam sağlanmasıdır.

2.1.5. Enerji

Fas 2020 yılına kadar doğal gaz tüketimini yılda 5 milyar m³'e çıkarmayı hedeflemektedir. Söz konusu gazın sıvılaştırılmış doğal gaz olması (LNG) ve bu ihtiyacı karşılamak üzere LNG terminallerinin inşası planlanmaktadır.

Fas'ın hali hazırda doğal gaz üretimi yılda 50 milyon m³'tür. Fas'ta Ghrab Basın ve Meskala bölgelerinde az miktarda doğalgaz üretilmektedir. Ülkenin doğalgaz rezervleri ortalama 100 milyar ft³ civarındadır.

Fas Enerji Bakanı, 2020 yılında Fas'ın enerji ihtiyacının %25'inin doğalgazla karşılanacağını açıklamış, bu çerçevede söz konusu doğalgazın önemli bölümünün ithal LNG olacağını, bu kapsamda ithalatın yerel ve uluslararası yatırımcıların kuracağı LNG terminalleri kanalıyla gerçekleşeceğini ifade etmiştir.

Fas'ın tek rafineri şirketi olan Samir Petrol Firması'na bağlı ülkenin iki rafinerisinden biri olan Mohammadia Rafinerisi'nin iyileştirme ve onarım çalışmaları devam etmekte olup, son aşamasına gelinmiştir.

Fas, Jerada'da bulunan maden ocaklarında kömür üretmektedir; ancak kömür ihtiyacının büyük kısmını Amerika, Kolombiya ve Kuzey Afrika'dan karşılamaktadır.

Kömür ağırlıklı olarak Mohammedia ve Jorf Lasfar bölgelerindeki enerji tesislerinde kullanılmaktadır. Ülkenin elektrik ihtiyacı her yıl ortalama %7 artmaktadır.

2.1.6. Ulaştırma ve Telekomünikasyon

Ülkedeki en büyük liman Kasablanka Limanı'dır. Hidrokarbon ihracatının tamamına yakın kısmı buradan yapılmaktadır. Tangier limanı Kasablanca'dan sonraki en büyük liman konumundadır.

Haberleşme sektörü, istihdam imkanları ve özel sektörün büyümesine sağladığı katkı açısından umut vaat etmektedir. Cep telefonu talebi çok yüksektir. Bu sektörün rekabete açılması ve liberalleşmesi yönündeki çalışmalar yatırımcılara güven vermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ TİCARET

3.1. DIŞ TİCARET

3.1.1. Genel Durum

Ülke ithalatında sanayi ürünleri öncelikli sıradadır. En fazla ithal edilen ürünler ham petrol, petrol yağları, makine ve ulaşım araçları, tekstil ürünleri ve kimyasallardır. Avrupa Birliği Fas'ın en önemli ticaret ortağı konumundadır. Fransa en önemli tedarikçi ülke konumunda olup İspanya ikinci en büyük tedarikçidir. Fransa aynı zamanda Fas'ın en fazla ihracat gerçekleştirdiği ülkedir.

Fas dış ticareti kolaylaştırıcı tedbirleri uygulamaya koymaktadır. Örneğin gümrük prosedürleri 2009 yılı Haziran ayından itibaren bilgisayarlı online sisteme geçmiş durumdadır.

İthal edilen ürünler için gümrük vergileri dışında % 0,25 oranında ithalat vergisi ve % 20'ye kadar Katma Değer Vergisi uygulanmaktadır. Fas dış ticaret rejimini liberalleştirmeye devam etmektedir.

Ülkenin Dış Ticareti

	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	21.417.184	21.965.433	23.815.816	22.036.820	22.858.289
İthalat	44.789.782	45.186.368	46.191.743	37.545.666	41.696.102
Hacim	66.206.966	67.151.801	70.007.559	59.582.486	64.554.391
Denge	-23.372.598	-23.220.935	-22.375.927	-15.508.846	-18.837.813

Kaynak: TradeMap

3.1.2. Başlıca Ürünler İtibariyle Fas'ın İhracatı (Bin Dolar)

Ürün Adı	Dolar
Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar	2.416.879
İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	2.338.169
Difosfor pentaoksit, fosforik asit ve polifosforik asitler	1.647.654
Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	1.554.496
Tabii kalsiyum fosfatlar, tabii alüminyum kalsiyum fosfat ve fosfatlı tebeşir	1.022.324
Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	937.673
Yumuşakçalar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş vs.)	619.790
Hazırlanmış/konserve edilmiş balıklar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızların hülasa ve suları	619.340
Domates (taze/soğutulmuş)	437.762
Diyodlar, transistörler vb yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik kristaller	404.141
Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	372.606
88.01 ve 88.02 pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	369.593
Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	361.569
Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	319.925
Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	315.635
Fosfatlı mineral veya kimyasal gübreler	313.936

Kaynak: TradeMap

3.1.3. Başlıca Ürünler İtibariyle Fas'ın İthalatı (Bin Dolar)

Ürün	Dolar
Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	3.325.801
Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	1.592.668
Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	1.349.609
Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	1.120.904
İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	1.022.152
Buğday ve mahlut	876.417
Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	690.428
Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	502.479
Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	498.691
Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	454.909
Mısır	427.8
Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	366.967
Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	365.295
Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	361.382

Saf amonyak veya amonyağın sulu çözeltileri	360.867
Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar	348.918
Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	347.627
Bakır teller	344.922
Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	344.601
Soya yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	334.06
Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	325.579
88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	323.203
Elektrik enerjisi	309.083

Kaynak: TradeMap

3.1.4. Başlıca Ülkeler İtibariyle Fas'ın İhracatı (Bin Dolar)

İthalatçı Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
İspanya	3.540.915	4.142.089	5.206.035	4.997.383	5.336.411
Fransa	4.619.485	4.717.310	4.951.106	4.389.427	4.827.951
İtalya	782.352	829.846	1.023.781	975.463	1.062.473
A.B.D.	929.773	926.662	856.923	771.746	795.396
Hindistan	1.160.555	814.539	866.844	876.670	758.469
Türkiye	338.016	416.400	547.332	682.121	758.202
Birleşik Krallık	597.066	593.682	714.720	615.287	669.922
Almanya	644.762	597.191	681.777	569.960	629.383
Brezilya	1.266.370	1.311.583	1.088.609	664.945	590.198
Hollanda	621.350	654.052	662.190	670.849	502.832
Belçika	402.598	565.683	436.885	370.804	351.194
Portekiz	261.529	285.181	297.147	287.844	316.598
Mısır	138.946	166.693	132.184	253.626	274.133
Singapur	291.579	293.181	300.154	246.364	248.419
Cezayir	228.599	209.389	210.265	196.884	235.995
Pakistan	332.295	247.802	254.587	271.677	230.850
Çin	278.809	341.477	270.928	243.330	228.397
Senegal	244.278	240.686	148.173	151.173	198.623
Polonya	106.872	124.707	152.765	165.589	194.974
Japonya	204.523	261.617	218.074	164.391	188.886

Kaynak: TradeMap

3.1.5. Başlıca Ülkeler İtibariyle Fas'ın İthalatı (Bin Dolar)

İhracatçı Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
İspanya	5.901.448	6.119.771	6.161.210	5.224.655	6.553.541
Fransa	5.548.461	5.849.124	6.225.049	4.755.405	5.513.787
Çin	2.967.814	3.136.689	3.507.532	3.152.868	3.804.066
A.B.D.	2.858.984	3.396.841	3.219.824	2.440.844	2.659.314
Almanya	2.139.392	2.167.227	2.398.343	2.179.612	2.452.468
İtalya	2.196.338	2.412.942	2.277.577	2.052.568	2.264.123
Türkiye	1.136.434	1.387.303	1.651.925	1.587.578	1.849.358

Portekiz	730.651	1.041.018	917.807	1.024.842	1.226.097
Rusya Federasyonu	2.350.498	1.906.992	1.948.476	1.620.895	1.020.936
Suudi Arabistan	2.831.562	2.783.357	2.514.630	993.036	799.423
Hollanda	666.757	717.626	935.729	695.315	797.521
Birleşik Krallık	982.997	852.346	831.203	818.513	796.555
Kore Cumhuriyeti	595.997	400.947	401.637	406.239	788.474
Birleşik Arap Emirlikleri	521.152	305.111	430.098	542.152	665.949
Brezilya	1.013.234	805.532	548.344	624.701	654.021
Belçika	737.668	808.504	980.596	617.595	641.991
Hindistan	507.746	629.121	507.647	399.924	633.972
Cezayir	1.127.520	1.284.464	1.331.608	788.522	616.436
Romanya	390.728	465.195	309.621	252.190	592.585
Japonya	653.171	321.515	345.743	286.477	511.520
Arjantin	630.369	550.302	581.172	411.655	447.057

Kaynak: TradeMap

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE TİCARET

4.1. TÜRKİYE İLE TİCARET

4.1.1. Türkiye – Fas Dış Ticaret Verileri (Bin Dolar)

Yıllar	İHRACAT	İTHALAT	DENGE	HACMİ
2006	551.377	173.902	377.474	725.279
2007	721.594	198.460	523.134	920.054
2008	957.768	360.519	597.249	1.318.288
2009	600.456	234.729	365.727	835.185
2010	623.957	396.797	227.522	1.021.116
2011	920.895	419.945	500.950	1.340.840
2012	1.014.905	429.482	585.423	1.444.387
2013	1.194.224	572.227	621.997	1.766.451
2014	1.406.565	639.849	766.716	2.046.414
2015	1.337.554	710.635	626.919	2.048.189
2015	1.125.240	600.248	524.992	1.725.488
2016	1.230.302	732.213	489.089	1.962.515

Kaynak: ITC_Trademap-TUİK

4.1.2. Türkiye'nin Fas'a İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

Ürün	2013	2014	2015	2016
Demiryolu veya tramvay taşıtları, bunların aksam ve parçaları hariç diğer taşıtlar	235.863	231.976	241.542	249.684
Makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	118.706	115.257	130.714	162.185
Demir ve çelik	200.041	272.971	217.111	146.719
Doğal veya kültürlü inciler, kıymetli veya yarı değerli taşlar, kıymetli metaller	39.701	105.981	69.338	103.558
Pamuk	84.212	70.941	66.525	79.931
Plastik maddeler ve bunların parçaları	41.748	60.080	57.555	63.529
Elektrikli makina ve cihazlar ve bunların parçaları; ses kayıt cihazları ve çoğaltıcılar	46.637	49.192	65.973	58.183
Kauçuk ve bunların parçaları	34.424	37.607	36.378	43.006
Demir veya çelikten eşya	23.795	27.705	33.538	34.366
Yapay elyaftan elyaflar	33.969	35.412	38.773	34.322
Mobilya; yatak takımları, şilteler, yatak yastıkları, minderler ve benzeri doldurulmuş mobilyalar	18.960	24.051	24.296	34.126
Örme veya tığ işi doku	42.324	37.866	34.715	33.836
Yapay filamentler; yapay tekstil malzemelerinin şeritleri ve benzerleri	32.453	40.104	38.460	33.749
Örme veya tığ işi kıyafetler ve giyim eşyası eşyaları	10.960	14.266	16.998	31.482
Tütün ve üretilen tütün yerine geçen maddeler	5.622	5.043	9.730	31.143

Kaynak:TradeMap

4.1.3. Türkiye'nin Fas'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

Ürün	2013	2014	2015	2016
Tüm ürünler	572.206	639.849	710.636	918.164
Demiryolu veya tramvay taşıtları, bunların aksam ve parçaları hariç diğer taşıtlar	235.652	198.596	226.843	387.700
Doğal veya kültürlü inciler, kıymetli veya yarı değerli taşlar	48.689	116.524	87.504	143.770
Gıda endüstrilerindeki kalıntılar ve atıklar; hazır hayvan yemi	29.195	52.905	55.479	77.576
Tuz; sülfür; toprak ve taş; sıva malzemeleri, kireç ve çimento	68.678	62.845	49.780	66.745
İnorganik kimyasallar; kıymetli metallerin, nadir toprak metallerinin organik veya inorganik bileşikleri	62.124	80.958	92.974	61.750
Gübreler	0	28.759	73.081	58.836

Giyisi ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi olmayan eşyalar	43.556	38.913	36.125	40.267
Balıklar, kabuklular, yumuşakçalar ve diğer su omurgasız hayvanlar	8.528	6.868	13.919	16.429
Şekerler ve şekerleme	0	0	12.676	14.991
Örme veya tığ işi kıyafetler ve giyim eşyası eşyaları	10.738	12.474	11.972	12.366
Elektrikli makina ve cihazlar ve bunların parçaları; ses kayıt cihazları ve çoğaltıcılar, televizyon	19.700	9.423	7.835	8.498
Kağıt ve mukavvalar; kağıt hamuru, kağıt veya mukavvadan eşya	399	142	2.656	5.442
Pamuk	6.449	2.481	2.032	2.955
Ağaç veya diğer elyafli selülozik materyalin pulpası	4.933	823	1.414	2.753
Taş, sıva, çimento, asbest, mika veya benzeri maddeler	4.629	4.134	2.934	2.550
Plastik maddeler ve bunların parçaları	2.043	4.654	1.370	2.170
Yenilebilir sebzeler ve bazı kökler ve yumrular	1	2.286	1.884	1

Kaynak: TradeMap

BEŞİNCİ BÖLÜM

KONYA İLE TİCARET

5.1. KONYA İLE TİCARETİ

5.1.1.Konya-Fas 2017 Yılı İhracat Kalemleri

S.N.	ÜRÜN	DOLAR
1	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	8.112.233
2	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	1.749.200
3	Plastikler ve mamulleri	1.748.431
4	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	1.471.287
5	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.023.790
6	Demir veya çelikten eşya	940.152
7	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	334.566
8	Gübreler	150.465
9	Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	66.654
10	Kauçuk ve kauçuktan eşya	52.105
11	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	45.536

12	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	41.300
13	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	38.635
14	Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	38.000
15	Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	37.440
16	Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	36.518
17	Cam ve cam eşya	32.996
18	Adi metallere çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	31.880
19	Kakao ve kakao müstahzarları	28.110
20	Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	24.691
21	Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	19.360
22	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	17.757
23	Seramik mamulleri	17.418
24	Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	15.204
25	Adi metallere aletler, bıçakçı eşyası ve sofrta takımları, adi metallere bunların aksam ve parçaları	14.062
26	Şeker ve şeker mamulleri	11.797
27	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	9.566
28	Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	6.029
29	Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	1.389
30	Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	207

5.1.2.Konya-Fas 2017 Yılı İthalat Kalemleri

S.N.	ÜRÜN	DOLAR
1	Şeker ve şeker mamulleri	822.118
2	İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	14.707

5.1.3.Türkiye-Fas-Konya Yıllara Göre İthalat / İhracat Rakamları (Dolar)

Türkiye- Fas Rakamları (Dolar)

	2015	2016	2017
İhracat	1.337.554.746	1.469.042.624	1.659.906.912
İthalat	710.635.743	918.164.234	924.061.683

Konya-Fas Rakamları (Dolar)

	2015	2016	2017
İhracat	10.690.956	13.351.211	16.116.778
İthalat	1.064.520	2.569.702	836.825